

Reasons for intending to have no children in Tehran, Iran

Amir Erfani^{1,2*} , Javad Shojaei³

1. Professor of Demography, Department of Sociology and Anthropology, Nipissing University, Ontario, Canada.
2. Adjunct Professor of Demography, Social Sciences Department, Bu-Ali Sina University, Hamedan, Iran.
3. PhD. in Sociology of Iranian Problems, Population Policy Studies and Monitoring Committee, Supreme Council for Cultural Revolution, Tehran, Iran.

***Corresponding Author:** Amir Erfani, Department of Sociology and Anthropology, Nipissing University, Ontario, Canada.

Email: amire@nipissingu.ca

Received: 1 September 2018

Accepted: 11 November 2018

Published: 19 February 2019

How to cite this article:

Erfani A, Shojaei J. Reasons for intending to have no children in Tehran, Iran. *Salamat Ijtimai (Community Health)*. 2019; 6(2):116-29. DOI: <http://doi.org/10.22037/ch.v6i2.22583>.

Abstract

Background and Objective: Over the past two decades the total fertility rate has remained the below-replacement level (two children per woman), which can lead to aging population and hence shortage of labor forces required for the development of the country. This research aimed to study reasons behind the intention to have no children.

Materials and Methods: This descriptive study uses data from the 2012 Tehran Survey of Fertility Intentions (n= 2267), conducted among married men and women under aged 36 living in 22 districts of the city of Tehran. The samples were selected by a two stage cluster random sampling method, and a structured questionnaire was used to collect data by interviewing respondents face-to-face at the door of their residence. Using SPSS version 24 and descriptive statistics, reasons for not wanting children were examined according to respondents' socio-economic characteristics.

Results: Overall, 40% (902) of respondents reported that they intend not to have any children in the future. Number of living children was negatively related to the intention to have children. About 9% (67) of childless respondents reported that they intend to remain childless forever, and 34% (302) of respondents with one child and 81% (443) of those having two children stated that they intend to stop childbearing. "Not being able to afford the cost of raising children" (27%), "having the desired number of children" (25%), "being worry about the future of their children" (15%) as the most important reasons for not wanting any (more) children. The other reason for intending not to have children was "conflict of childbearing with own personal life, plans and interests" (16%), which was reported largely by men, and those with higher levels of education and income, and those with one or no child. Respondents also reported "spouse's opposition" (6%) and "problems in spousal relationships" (2%) as the other reasons for wanting no more children.

Conclusion: The study showed that beyond of economic reasons, uncertainty about children's future and childbearing-personal life conflict are two other important cultural and social reasons for low fertility intention, which are required to be considered by policy makers developing or tailoring the country's population policies..

Keywords: Fertility intention, Childbearing, Fertility preferences.

Conflict of Interest: None of the authors has any conflict of interest to disclose.

Ethical publication statement: We confirm that we have read the Journal's position on issues involved in ethical publication and affirm that this report is consistent with those guidelines.

Ethical code: Nipissing University Research Ethics Board File number: 12-06-11.

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

دلایل عدم تمایل به فرزندآوری در شهر تهران

امیر عرفانی^{۱*}، جواد شجاعی^۳

۱. استاد جمعیت شناسی و مدیر گروه جامعه شناسی و انسان شناسی، دانشگاه North Bay، Nipissing، اونتاریو، کانادا.
۲. عضو هیئت علمی وابسته گروه علوم اجتماعی دانشگاه بوعلی سینا همدان، همدان، ایران.
۳. دکترای جامعه شناسی مسایل ایران، کارشناس کمیته مطالعات و پیش سیاست های جمعیتی، شورای عالی انقلاب فرهنگی، تهران، ایران.

* نویسنده مسئول: امیر عرفانی، گروه جامعه شناسی و انسان شناسی، دانشگاه North Bay، Nipissing، اونتاریو، کانادا.

Email: amire@nipissingu.ca

تاریخ دریافت: شهریور ۱۳۹۷

تاریخ پذیرش: آبان ۱۳۹۷

چکیده

زمینه و هدف: طی دو دهه گذشته میزان باروری در ایران زیر سطح جایگزین (دو فرزند) باقی مانده است که در صورت تداوم آن، به واسطه سالخوردگی جمعیت، باعث کاهش نیروی کار فعال مورد نیاز برای رشد اقتصادی کشور می شود. هدف این پژوهش تعیین دلایل عدم تمایل زوجین شهر تهران برای خواستن فرزند می باشد.

روش و مواد: این پژوهش توصیفی، مبتنی است بر داده های پیمایش ۱۳۹۱ قصد باروری که در بین ۲۲۶۷ نفر نمونه تصادفی از جمعیت زنان و مردان متأهل زیر ۳۶ سال ساکن مناطق ۲۲ گانه شهر تهران اجرا شد. نمونه ها با استفاده از روش نمونه گیری دومرحله ای خوشه ای طبقه ای تصادفی انتخاب شد. جمع آوری داده ها با استفاده از یک پرسشنامه ساختارمند و از طریق مصاحبه چهره به چهره پرسشگران آموزش دیده با افراد نمونه در درب منازل آنها انجام گرفت. با استفاده از نرم افزار SPSS-24 و تحلیل توصیفی داده ها، دلایل نخواستن فرزند به تفکیک زیر گروه های اقتصادی-اجتماعی جمعیت مورد مطالعه قرار گرفت.

یافته ها: در مجموع، ۹۰۲ (۴۰٪) نفر از پاسخگویان قصد دارند فرزندآوری را متوقف کنند. عدم توانایی برای تأمین هزینه های فرزند دیگر ۴۱۴ (۲۷٪) نفر، داشتن تعداد مورد نظر فرزندان ۳۷۹ (۲۵٪) نفر و نگرانی نسبت به آینده فرزندان ۲۲۱ (۱۵٪) نفر به ترتیب به عنوان مهم ترین دلایل نخواستن فرزند ذکر شده است. تداخل فرزندآوری با علایق، تفریحات، و برنامه های کاری و تحصیلی ۲۴۱ (۱۶٪) نفر، دلایل مهم دیگر برای نخواستن فرزند است که بیشتر از سوی مردان، دارندگان تحصیلات عالی و درآمد بالا و تک فرزندها و بی فرزندها ذکر شده است. مخالفت همسر ۸۸ (۶٪) نفر و رابطه زناشویی نامناسب ۳۷ (۲٪) نفر از دیگر دلایل عدم تمایل به فرزندآوری است.

نتیجه گیری: مطالعه نشان داد که علاوه بر مشکلات اقتصادی، نگرانی از آینده فرزندان و تداخل فرزندآوری با علایق، تفریحات، و برنامه های کاری و تحصیلی فرد دو دلیل مهم فرهنگی و اجتماعی برای نخواستن فرزند است، که ضرورت دارد در تدوین و اصلاح سیاست های جمعیتی به آنها توجه جدی شود.

واژگان کلیدی: قصد باروری، فرزندآوری، تمایلات باروری.

مقدمه

عدم تمایل برای فرزندآوری و بدنبال آن کاهش میزان باروری کل در سال های اخیر تجربه مشترک کشورهای پیشرفته و بسیاری از کشورهای در حال توسعه از جمله ایران است (۱). در ایران، طی دو دهه گذشته میزان باروری کل به زیر سطح جایگزین سقوط کرده است. به طوری که در سال ۱۳۷۹ میزان باروری به ۱/۹۸ فرزند به ازای یک زن کاهش یافت (۲)، و این کاهش همچنان ادامه یافت تا اینکه در حال حاضر به ۱/۶۲ فرزند کاهش یافته است (۳ و ۴).

نشان داده شده چنانچه میزان باروری کل به میزان زیادی به زیر سطح جایگزین (دو فرزند به ازای یک زن) سقوط کند، نه تنها جمعیت سالخورده شده و شاخص وابستگی اقتصادی افزایش می یابد، دولت ها نیز به شدت درگیر مشکلاتی نظیر تأمین نیروی کار فعال، بحران سازمان های بازنشستگی و نظام خدمات بهداشتی و درمانی می شوند (۵). از این رو آگاهی از دلایل عدم تمایل زوج ها برای فرزندآوری برای هرگونه سیاست گذاری جمعیتی از اهمیت بالایی برخوردار است. مطالعه عدم تمایل زوج های در آغاز سنین باروری به خصوص مهم است، چراکه آینده باروری یک کشور بستگی به قصد و رفتار باروری کنونی آنها دارد. همچنین، آگاهی از قصد باروری و دلایل نخواستن فرزند از این جهت مهم است که قصد باروری عامل تعیین کننده بلافصل رفتار باروری است (۶-۱۰).

مطالعات درباره قصد باروری در ایران بسیار محدود است. تحقیقاتی هم که در این حوزه به طور غیر مستقیم انجام گرفته است، اغلب نگرش یا گرایش به فرزندآوری را بررسی کرده اند (۱۱)، و یا به بررسی عوامل مؤثر بر قصد باروری پرداخته اند (۶)، و دلایل عدم تمایل به فرزندآوری کمتر مورد توجه قرار گرفته است. در پژوهشی که اخیراً عرفانی و شجاعی (۶) درباره تعیین کننده های بلافصل قصد باروری انجام داده اند، نشان می دهند که افرادی که فرزندآوری را موجب بدتر شدن جنبه های مختلف زندگی فردی خود می دانند و فشار کمتری برای داشتن فرزند از سوی گروه های مرجع بسیار نزدیک به خود احساس می کنند، و با وجود دسترسی به منابع اقتصادی و حمایتی لازم برای فرزندآوری تصمیم شان برای داشتن فرزند (دیگر) تغییر نمی کند، بیشتر احتمال دارد که هیچ فرزند (دیگری) در آینده نخواهند و یا در این زمینه مردد باشند. دو مطالعه اخیر در ایران که دلایل عدم تمایل به فرزندآوری را گزارش کرده اند، بیشتر به مشکلات و موانع اقتصادی و تربیتی فرزندان (۱۲) و رفاه و آسایش خود و فرزندان (۱۳) اشاره کرده اند، و سایر دلایل نخواستن فرزند بررسی نشده است. از این رو، پژوهش حاضر قصد دارد علاوه بر دلایل اقتصادی عدم تمایل برای فرزندآوری، موانع و دلایل فرهنگی و اجتماعی، که کمتر در مطالعات پیشین به آن اشاره رفته است، شناسایی و بررسی نماید. بنابر این، این مطالعه با تعیین دلایل عدم تمایل زوجین شهر تهران برای خواستن فرزند انجام شد.

روش و مواد

این مطالعه به صورت توصیفی با استفاده از داده های پیمایش ۱۳۹۱ قصد باروری تهران انجام شد. جامعه آماری این پژوهش همه زنان و مردان متأهل زیر ۳۶ سال ساکن مناطق ۲۲ گانه شهر تهران بودند.

تعداد ۲۲۶۷ نمونه از جامعه آماری با استفاده از روش نمونه گیری دومرحله ای خوشه ای طبقه ای تصادفی و با احتمال انتساب متناسب با حجم جمعیت در خوشه های انتخابی به شرح زیر انتخاب شدند: ابتدا از کل جمعیت مورد مطالعه در شهر تهران، یک نمونه ۲۴۴۷ نفری از خانوارهای دارای زن متأهل ۱۵-۳۵ ساله با استفاده از طرح نمونه گیری چند مرحله ای طبقه بندی خوشه ای (انتخاب شد که تعداد نمونه ها بر اساس تعداد متغیرهای اصلی تحقیق و احتساب $\pm 3\%$ خطای نمونه گیری محاسبه شد که شرح آن در جای دیگر آمده است (۱۴) در مرحله اول، تعدادی از حوزه های سرشماری از هر یک از مناطق مسکونی انتخاب گردید. در مرحله دوم، تعدادی بلوک های مسکونی از داخل هر یک از حوزه های سرشماری از پیش انتخاب شده برگزیده شدند. انتخاب حوزه های سرشماری در هر یک از مناطق مسکونی (طبقه) و انتخاب بلوک های مسکونی (خوشه) در هر یک از حوزه های منتخب بر اساس احتمال متناسب با میزان جمعیت در مناطق، حوزه ها و بلوک ها انجام گردید. چارچوب نمونه گیری برای انتخاب حوزه های سرشماری و خوشه های مسکونی از سرشماری سال ۱۳۸۵ ایران گرفته شده است. در مرحله سوم، تعداد ثابتی از خانوارها (۱۵ خانوار) از هر خوشه با روش نمونه گیری تصادفی

سیستماتیک و از روی لیست خانوارهای درون هر خوشه، که پیش از آغاز مصاحبه توسط پرسشگران تهیه گردید، انتخاب شدند. علاوه بر پرسشنامه ها و نقشه خوشه (بلوک) انتخاب شده، به هر پرسشگر فرم سرشماری خانوار در خوشه انتخاب شده و یک جدول اعداد تصادفی، برای انتخاب تصادفی اولین خانوار در خوشه، داده شد. سپس، تعداد کل خانوارهای سرشماری شده در خوشه منتخب را بر عدد ۱۵ (تعداد خانوارهای انتخاب شده در هر خوشه) تقسیم کرده تا فاصله نمونه-گیری برای انتخاب خانوار بعدی در خوشه به طور سیستماتیک، به دست آید. تعداد کل خانوارهای انتخاب شده در پیمایش ۱۳۹۱ قصد باروری تهران، ۲۴۴۷ خانوار بود. از هر خانوار منتخب با یک زن واجد شرایط و یا با همسرش مصاحبه شد. با این وجود، ۲۲۶۷ مصاحبه با زنان و مردان متأهل از خانوارهای انتخابی به طور موفقیت آمیز تکمیل شد (۹۳٪). از جمله دلایل اصلی برای عدم پاسخگویی ۷٪ از نمونه انتخابی به ترتیب عدم دسترسی علی رغم چندین بار مراجعه به در منازل و یا امتناع از انجام مصاحبه بود. با این حال، تحلیل های مقدماتی نشان داد که نمونه های مفقوده به طور کاملاً تصادفی از تمامی زیر گروه های جمعیتی، اجتماعی و اقتصادی در جمعیت مورد مطالعه بوده و لذا اریب و خطایی در نمونه ایجاد نکرده اند.

لازم به ذکر است که به دلیل محدودیت منابع بودجه طرح و در عین حال نیاز به داشتن نمونه کافی از زنان متأهل ۱۵-۳۵ ساله برای برآورد میزان های مولید، مصاحبه در پنج ششم (۱۲ خانوار) از ۱۵ خانوار نمونه در هر بلوک انتخابی با زنان واجد شرایط و مابقی (۳ خانوار) با مردان واجد شرایط انجام گرفت. از این رو، نمونه کل انتخابی به لحاظ متغیر جنس نمایندگی توزیع جنسی جمعیت کل مردان و زنان متأهل مورد بررسی در شهر تهران را ندارند. از این رو، بر اساس توزیع برابر ۵۰٪ زنان متأهل و ۵۰٪ مردان متأهل واجد شرایط در جمعیت و توزیع نسبی جنسی نمونه در پیمایش، یک متغیر «وزن» در فایل داده های پیمایش ایجاد شد، تا توزیع نمونه را به لحاظ صفت جنس برای کل جمعیت زنان و مردان متأهل مورد مطالعه تصحیح نماید. بدیهی است که وزن دهی داده ها فقط در مواردی که این گزارش قصد تعمیم نتایج به کل «پاسخگویان» زن و مرد در جمعیت مورد مطالعه را دارد انجام خواهد گرفت. در غیر این صورت، وقتی که واحد تحلیل داده-ها فقط «زنان» یا فقط «مردان» واجد شرایط است، از داده های غیر وزن داده شده استفاده می شود.

به عنوان معیار ورود، زنان می بایستی در زمان مصاحبه متأهل و با همسر زندگی می کردند و زیر ۳۶ سال سن داشتند و مردان می بایستی در زمان مصاحبه متأهل و با همسر زیر ۳۶ سال سن زندگی می کردند. مردان و زنانی که در جامعه آماری این معیارها را نداشتند از نمونه خارج شدند. شرکت در مطالعه داوطلبانه بود و مشارکت کنندگان هر زمان که تمایل داشتند می توانستند از مطالعه خارج شوند. اطلاعات به صورت محرمانه باقی خواهد ماند.

داده های پیمایش قصد باروری توسط پرسشنامه ساختارمند استاندارد شده ای جمع آوری شد که توسط نویسنده نخست این مقاله طراحی شد. داده مربوط به ویژگی های اقتصادی اجتماعی پاسخگویان و همسرانشان، ترجیحات باروری و تنظیم خانواده، قصد باروری و دلایل نخواستن فرزند در آینده بود که با اجرای مصاحبه رو در رو در منازل با نمونه های انتخابی توسط پرسشگران آموزش دیده زن و مرد جمع آوری گردید.

دو متغیر وابسته قصد باروری و دلایل نخواستن فرزند در این مطالعه بررسی می شود. با تلفیق قصد برای داشتن فرزند در آینده و زمان خواستن فرزند متغیر وابسته «قصد باوری» با هفت پاسخ ساخته شد. یعنی از پاسخگویان پرسیده شد که آیا در آینده می خواهید فرزند دیگری داشته باشید؟ اگر بلی، چند سال دیگر؟ مقادیر متغیر وابسته شامل: (۱) خواستن فرزند (دیگر) در یک سال آینده، (۲) خواستن فرزند (دیگر) در دو سال آینده، (۳) خواستن فرزند (دیگر) در سه سال آینده، (۴) خواستن فرزند (دیگر) در ۴+ سال آینده، (۵) خواستن فرزند (دیگر) (هنوز در مورد زمانش تصمیم گرفته نشده است)، (۶) نامطمئن/تصمیم نگرفته، (۷) فرزند دیگری نمی خواهد.

متغیر وابسته دوم، دلایل نخواستن فرزند است که از افرادی پرسیده شد که اظهار کردند «فرزند دیگری نمی خواهند». همان طور که قبلاً ذکر شد، برای سنجش قصد بارداری در پیمایش ۱۳۹۱ قصد بارداری، از تمامی پاسخگویان پرسیده شد که آیا آنها قصد دارند که فرزند (دیگری) در آینده داشته باشند، و اگر بلی، طی چند سال آینده این فرزند را می خواهند. اما، پرسیدن این سوال از پاسخگویان زن باردار و پاسخگویان مردی که همسرشان در زمان مصاحبه باردار بودند، سنجش قصد

بارداری را کمی پیچیده تر می کند. از این رو، پرسش قصد بارداری برای این گروه از پاسخگویان با اندکی تغییر به قصد آنها بعد از تولد بچه ای که هم اکنون باردار بودند اطلاق می شد. به طوری که از آنها پرسیده شد که بعد از تولد فرزندی که آنها انتظارش را دارند آیا فرزند دیگری می خواهند یا نه، اگر بلی چند سال دیگر. از این رو، هنگامی که قصد بارداری پاسخگویان باردار و یا پاسخگویان دارای همسر باردار به تفکیک تعداد فرزندان کنونی آنها بررسی می شود، بارداری کنونی این گروه از پاسخگویان معادل یک فرزند کنونی در نظر گرفته خواهد شد. همچنین، بارداری کنونی فرد و یا همسرش ممکن است بر سوال مربوط به زمان خواستن فرزند دیگر تأثیر بگذارد. برای مثال، در برخی موارد پاسخگویان باردار ممکن است طول زمان بارداری را برای زمان انتظار برای داشتن فرزند بعدی احتساب کنند. بنابراین، زمان انتظار این گروه از پاسخگویان باردار با زمان انتظار اظهار شده توسط سایر پاسخگویان دقیقاً قابل مقایسه نخواهد بود. با این وجود، نتایج حاصل از این دو پرسش قصدهای مختلف برای داشتن فرزند (کسانی که زود و کسانی که دیرتر فرزند می خواهند)، خواستن فرزند، و گروه مردها را مشخص خواهد کرد.

متغیرهای مستقل شامل ویژگی های جمعیتی، اجتماعی و اقتصادی فردی می باشد، که عبارتند از: جنس، سال های تحصیل، تعداد فرزندان کنونی، وضعیت اشتغال، درآمد (که بطور غیر مستقیم از طریق میزان هزینه های ماهانه خانوار سنجیده می شود)، منطقه سکونت، فاصله آخرین تولد (ازدواج یا حاملگی) تا زمان مصاحبه، و استفاده از روش پیشگیری از بارداری. دسته بندی مناطق مسکونی از تحلیل خوشه ای مناطق بر اساس میانگین سطح تحصیلات و درآمد ساکنین آن به دست آمده است.

با توجه به توصیفی بودن مطالعه حاضر، از توزیع فراوانی و درصد و نمودار برای توصیف قصد باروری و دلایل عدم تمایل برای فرزندآوری استفاده شده است. کلیه تحلیل داده ها توسط نرم افزار SPSS-24 انجام گرفت.

یافته ها

ویژگی های پایه پاسخگویان مصاحبه شده در پیمایش قصد باروری تهران در جدول شماره ۱ نمایش داده شده است. توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب قصد برای داشتن فرزند (دیگر) بر حسب تعداد فرزندان در حال حاضر زنده در جدول شماره ۲ نشان داده می شود.

جدول ۲- توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب قصد برای داشتن فرزند (دیگر) بر حسب تعداد فرزندان در حال حاضر زنده

قصد برای داشتن فرزند در زمان مشخص	تعداد فرزندان در حال حاضر زنده ^۱			
	ندارد	۱	۲	۳ ⁺
	تعداد (درصد)	تعداد (درصد)	تعداد (درصد)	تعداد (درصد)
خواستن فرزند (دیگر) در یک سال آینده	۲۰۴ (۲۸/۴)	۶۴ (۷/۱)	۳ (۰/۵)	۱ (۱)
خواستن فرزند (دیگر) در دو سال آینده	۱۴۵ (۲۰/۲)	۷۱ (۷/۹)	۷ (۱/۳)	صفر
خواستن فرزند (دیگر) در سه سال آینده	۵۷ (۷/۹)	۷۴ (۸/۲)	۱۰ (۱/۸)	۱ (۱)
خواستن فرزند (دیگر) در ۴+ سال آینده	۷۰ (۹/۷)	۸۷ (۹/۷)	۱۲ (۲/۲)	۱۲ (۲/۲)
خواستن فرزند (دیگر)، زمانش تصمیم گرفته نشده	۹۵ (۱۳/۲)	۸۸ (۹/۸)	۱۱ (۲)	۱ (۱)
فرزند (دیگر) نمی خواهد	۶۷ (۹/۳)	۳۰۲ (۳۳/۶)	۴۴۱ (۸۰/۶)	۹۲ (۸۹/۳)
نامطمئن/تصمیم نگرفته	۶۷ (۹/۳)	۲۰۶ (۲۲/۹)	۶۲ (۱۱/۳)	۵ (۴/۹)
ناپارواری اظهار شده	۱۳ (۱/۸)	۸ (۰/۹)	۱ (۰/۲)	صفر
جمع	۷۱۸ (۱۰۰)	۹۰۰ (۱۰۰)	۵۴۷ (۱۰۰)	۱۰۲ (۱۰۰)

توجه: ^۱ شامل حاملگی ها در زمان مصاحبه می شود. تمامی ارقام در این جدول مبتنی بر داده های وزن داده شده است.

جدول شماره شماره ۱- توزیع فراوانی ویژگی های جمعیت شناختی

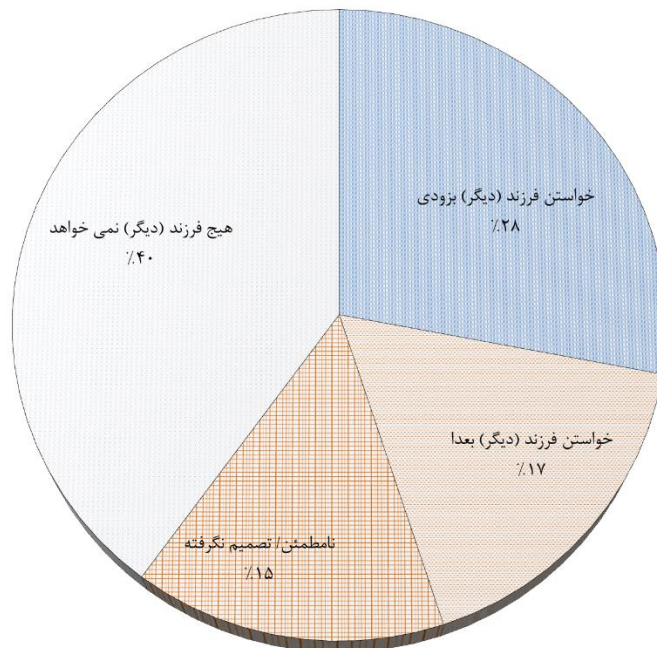
متغیر	متغیر	درصد (تعداد)*
جنس	مرد	۱۱۳۴ (۵۰)
	زن	۱۱۳۳ (۵۰)
سن	۱۵-۱۹	۱۸ (۰/۸)
	۲۰-۲۴	۱۸۷ (۸/۲)
	۲۵-۲۹	۵۷۹ (۲۵/۵)
	۳۰-۳۴	۹۱۳ (۴۰/۳)
	۳۵-۳۹	۳۸۵ (۱۷)
	۴۰-۴۴	۱۵۶ (۶/۹)
	۴۵-۴۹	۲۹ (۱/۳)
سن ازدواج	کمتر از ۲۰ سال	۳۱۴ (۱۳/۸)
	۲۰-۲۲	۴۲۱ (۱۸/۶)
	۲۳-۲۴	۴۲۳ (۱۸/۷)
	۲۵ سال و بیشتر	۱۱۰۹ (۴۸/۹)
تحصیلات	راهنمایی و کمتر	۱۲۵ (۵/۵)
	دبیرستان	۱۹۷ (۸/۷)
	دیپلم	۸۶۴ (۳۸/۱)
	فوق دیپلم	۲۲۳ (۹/۸)
	لیسانس	۶۳۹ (۲۸/۲)
	فوق لیسانس و بالاتر	۲۱۹ (۹/۷)
شغل	شاغل	۱۳۵۲ (۵۹/۷)
	بیکار	۹۱۵ (۴۰/۳)
قومیت	فارس	۱۴۶۷ (۶۴/۷)
	ترک	۵۱۲ (۲۲/۶)
	لر و کرد	۱۵۴ (۶/۸)
	گیلک و مازندرانی**	۱۳۴ (۵/۹)
اهمیت دین در زندگی	خیلی مهم است	۷۹۲ (۳۴/۹)
	تا حدی مهم است	۹۵۹ (۴۲/۳)
	خیلی کم مهم است	۳۳۲ (۱۴/۷)
	اصلا مهم نیست	۱۸۴ (۸/۲)
چارک هزینه خانوار (۱۰۰۰ تومان)	چارک اول (۶۰۰ و کمتر)	۵۴۰ (۲۳/۸)
	چارک دوم (۶۰۱ - ۸۰۱)	۵۳۹ (۲۳/۸)
	چارک سوم (۸۰۲ - ۱۱۹۰)	۵۹۱ (۲۶/۱)
	چارک چهارم (۱۲۰۰ و بالاتر)	۵۹۷ (۲۶/۴)
منطقه سکونت (بر حسب سطح اقتصادی-اجتماعی)	مناطق بالا	۵۷۷ (۲۵/۴)
	مناطق متوسط	۷۹۴ (۳۵)
	مناطق پایین	۸۹۶ (۳۹/۶)

توجه: * ارقام در این ستون ها مبتنی بر داده های وزن داده شده است. ** شامل ۸ نفر عرب، ۲ نفر بلوچ، و ۱ نفر ترکمن می شود.

نتایج حاکی است که ۴۰٪ پاسخگویان قصد دارند فرزندآوری را متوقف کنند. به علاوه، اگرچه ۴۴٪ پاسخگویان می خواهند در آینده فرزند دیگری داشته باشند، حدود ۳۲٪ آنها می خواهند برای داشتن فرزند بعدی حداقل تا دو سال دیگر صبر کنند. بنابراین، ۷۲٪ زوج های جوان و یا از هر چهار نفر زن و مرد متأهل جوان سه نفر به طور بالقوه نیازمند دسترسی به روش های پیشگیری از بارداری هستند تا باروری شان را متوقف کنند و یا تا فرزند بعدی فاصله گذاری کنند. نسبت قابل توجه ای (۱۵٪) از پاسخگویان هنوز در مورد داشتن فرزند (دیگر) تصمیمی نگرفته اند و یا مردد هستند.

نمودار ۱- نیت باروری زنان متاهل ۱۵-۳۵ ساله و مردان متاهل داری همسر ۱۵-۳۵ ساله: تهران ۱۳۹۱

منبع: جدول ۲

توجه: «خواستن فرزند بزودی» شامل کسانی است که تا سه سال آینده می خواهند فرزند دیگری داشته باشند. «خواستن فرزند بعدا» شامل مواردی است که قصد داشتن فرزند در بیش از سه سال آینده دارند به علاوه مواردی که زمان فرزندآوری معلوم نیست، و موارد ناباروری اظهار شده.

همان طور که انتظار می رفت، تمایل برای داشتن فرزند (دیگر) در آینده با افزایش تعداد فرزندان زنده کاهش قابل ملاحظه- ای می یابد. ۸۰٪ پاسخگویان بدون فرزند و ۴۳٪ کسانی که یک فرزند دارند قصد دارند در آینده (بیشتر آینده نزدیک) به ترتیب فرزند اول و دوم خود را داشته باشند، در حالی که فقط ۸٪ از دارندگان دو فرزند و ۶٪ از پاسخگویان دارای ۳ فرزند و بیشتر قصد دارند در آینده فرزند دیگری داشته باشند. بنابراین، ملاحظه می شود که ۹٪ پاسخگویان بدون فرزند می خواهند تمام زندگی بدون فرزند باقی بمانند. همچنین، ۳۴٪ کسانی که یک فرزند دارند و ۸۱٪ دارندگان دو فرزند دیگر هیچ فرزندی نمی خواهند. بیشترین درصد مرددها (۲۳٪) در میان تک فرزندها دیده می شود.

جدول ۳- توزیع فراوانی پاسخگویان زن بر حسب قصد برای داشتن فرزند (دیگر) بر حسب سن: تهران ۱۳۹۱

جمع	سن در زمان مصاحبه					قصد برای داشتن فرزند در زمان مشخص
	۳۵	۳۴-۳۰	۲۹-۲۵	۲۴-۲۰	۱۹-۱۵	
تعداد (%)	تعداد (%)	تعداد (%)	تعداد (%)	تعداد (%)	تعداد (%)	
۲۲۷ (۱۲/۰)	۱۴ (۵/۰)	۷۸ (۱۰/۵)	۷۸ (۱۳/۰)	۵۱ (۲۱/۱)	۶ (۲۰/۰)	خواستن فرزند (دیگر) در یک سال آینده
۱۹۲ (۱۰/۲)	۴ (۱/۴)	۶۰ (۸/۱)	۸۹ (۱۴/۸)	۳۶ (۱۴/۹)	۳ (۱۰/۰)	خواستن فرزند (دیگر) در ۲ سال آینده
۱۱۱ (۵/۹)	۳ (۱/۱)	۲۴ (۳/۳)	۵۵ (۹/۲)	۲۶ (۱۰/۷)	۳ (۱۰/۰)	خواستن فرزند (دیگر) در ۳ سال آینده
۱۲۶ (۶/۷)	۳ (۱/۱)	۱۹ (۲/۶)	۶۰ (۱۰/۰)	۳۶ (۱۴/۹)	۸ (۲۶/۷)	خواستن فرزند (دیگر) در ۴+ سال آینده
۱۳۶ (۷/۲)	۴ (۱/۴)	۲۴ (۳/۳)	۶۱ (۱۰/۲)	۳۹ (۱۶/۱)	۸ (۲۶/۷)	خواستن فرزند (دیگر)، زمانش تصمیم نگرفته نشده
۸۴۷ (۴۴/۸)	۲۳۷ (۲۸/۳)	۴۲۱ (۵۷/۲)	۱۶۶ (۲۷/۷)	۲۲ (۹/۱)	۱ (۳/۳)	هیچ فرزند (دیگر) نمی خواهد
۲۳۳ (۱۲/۳)	۱۴ (۵/۰)	۱۰۰ (۱۳/۶)	۸۷ (۱۴/۵)	۳۱ (۱۲/۸)	۱ (۳/۳)	نامطمئن/ تصمیم نگرفته
۱۷ (۰/۹)	۲ (۰/۷)	۱۰ (۱/۴)	۴ (۰/۷)	۱ (۰/۴)	۰ (۰/۰)	ناباروری اظهار شده
۱۸۸۹ (۱۰۰)	۲۸۱ (۱۰۰)	۷۳۶ (۱۰۰)	۶۰۰ (۱۰۰)	۲۴۲ (۱۰۰)	۳۰ (۱۰۰)	جمع

جدول شماره ۳ توزیع فراوانی زنان متأهل ۱۵-۳۵ ساله را برحسب تمایل برای داشتن فرزند به تفکیک سن نشان می دهد. همانطور که انتظار می رفت، با افزایش سن زنان، نسبت زنانی که فرزند دیگری می خواهند کاسته می شود. ۹۳٪ زنان ۱۵-۱۹ ساله خواهان فرزند (دیگری) هستند، در حالی که ۱۰٪ زنان ۳۵ ساله می خواهند در آینده فرزند (دیگری) داشته باشند. همچنین، با افزایش سن، نسبت زنانی که می خواهند داشتن فرزند بعدی را بیش از سه سال به تعویق بیندازند به شدت کاهش می یابد. بنابراین، تمایل برای فاصله گذاری موالید بیشتر در بین زنان زیر ۳۰ سال دیده می شود.

جدول شماره ۴ نشان دهنده درصد پاسخگوییانی است که هیچ فرزند (دیگر) نمی خواهند. اطلاعات این جدول زیرگروه های جمعیتی پاسخگوییانی را معرفی می کند که قصد توقف فرزندآوری را دارند و در نتیجه تقاضا برای تحدید موالید و نیاز برای خدمات پیشگیری از بارداری را نشان می دهد. با شناسایی این زیر گروه های جمعیتی بر حسب تعداد فرزندان کنونی آنها، می توان بخشی از جمعیت متأهل جوان را شناسایی کرد که رفتار باروریشان سهم بسزایی در پایین ماندن میزان کل باروری مقطعی تهران و ایران دارد.

همان طور که انتظار می رود، قصد و تمایل برای متوقف کردن فرزندآوری در همه زیر گروه ها با سرعت زیادی همراه با تعداد فرزندان کنونی افزایش می یابد. در کل، زنان بیشتر از مردان (به ترتیب ۴۵ و ۳۵٪) قصد توقف فرزندآوری را دارند. با این وجود، مردان بدون فرزند (۱۲٪) دو برابر زنان بدون فرزند (۶٪) در طول عمرشان هیچ فرزند دیگری نمی خواهند و قصد دارند، بدون فرزند باقی بمانند. نتایج مربوط به طول فاصله تولد آخرین فرزند تا زمان مصاحبه نشان می دهد که عدم تمایل به داشتن فرزند (دیگر) و یا متوقف کردن فرزندآوری با افزایش طول زمان فاصله گذاری از ازدواج (برای کسانی که هیچ فرزندی ندارند) و یا با افزایش طول زمان تولد آخرین فرزند نیز افزایش می یابد. برای مثال، ۲۲٪ پاسخگوییان بدون فرزند که بیش از شش سال از زمان ازدواج آنها می گذرد هیچ فرزندی نمی خواهند، در حالی که این درصد در میان پاسخگوییان بدون فرزند که کمتر از سه سال از ازدواج آنها می گذرد به ۹٪ کاهش می یابد. بنابراین، هر چه طول زمان فاصله گذاری باز موالید افزایش می یابد، تمایل برای تحدید موالید و توقف فرزندآوری بیشتر می شود. علاوه بر این، عدم تمایل به داشتن فرزند (دیگر) با استفاده از روش های مدرن طولانی مدت (مانند عقیم سازی، آبودی، تزریق و یا نورپلنت) افزایش می یابد. به طوری که ۷۸٪ استفاده کنندگان روش های مدرن پیشگیری طولانی مدت هیچ فرزندی در آینده نمی خواهد، در حالی که در بین استفاده کنندگان روش های مدرن کوتاه مدت (مانند قرص و کاندوم) و روش های سنتی به ترتیب ۳۴ و ۳۳٪ هیچ فرزندی نمی خواهند. گروه اخیر مایلند تا فرصت فرزندآوری را همچنان حفظ کنند، این امر به خصوص در میان پاسخگوییان بدون فرزند و کسانی که تنها یک فرزند دارند صادق است.

جدول شماره ۴ توزیع فراوانی پاسخگوییانی که هیچ فرزندی نمی خواهند را بر حسب ویژگی های زمینه ای نشان می دهد. ۵۶٪ زنان دارای تحصیلات زیردیپلم، هیچ فرزند (دیگری) نمی خواهند و قصد دارند فرزندآوری را متوقف کنند. در مقابل، تنها ۳۱٪ دارندگان تحصیلات عالی خواهان متوقف کردن فرزندآوری و نخواستن فرزند (دیگر) هستند. با این حال، مقایسه نتایج به تفکیک تعداد کنونی فرزندان الگوی معکوسی را برای بی فرزندها و کسانی که یک و یا دو فرزند دارند نشان می دهد. یعنی، در میان پاسخگوییانی که هیچ فرزند، یا یک فرزند و یا دو فرزند دارند، نسبت کسانی که فرزند (دیگر) نمی خواهند با افزایش تحصیلات زن خانواده افزایش می یابد. برای مثال، تمایل برای بی فرزندی در بین زنان دارندگان تحصیلات دانشگاهی پنج برابر زنان دارنده تحصیلات زیردیپلم است (۱۰٪ در مقابل ۲٪). همچنین، تمایل برای تک فرزندی در میان دارندگان تحصیلات دانشگاهی و دیپلم بیشتر از دارندگان تحصیلات زیردیپلم (به ترتیب ۳۵ و ۳۳٪ در مقابل ۲۹٪) است.

در کل، عدم تمایل به داشتن فرزند (دیگر) با سطح درآمد افزایش می یابد. به طوری که، ۴۸٪ پاسخگوییان دارای درآمد بالا هیچ فرزند (دیگری) در آینده نمی خواهند، این نسبت در بین دارندگان درآمد پایین ۳۵٪ است. چنین رابطه مستقیم، بین درآمد و عدم تمایل به داشتن فرزند، در بین پاسخگوییان بدون فرزند، دارای یک و دو فرزند نیز دیده می شود. برای مثال،

جدول شماره ۴- توزیع فراوانی پاسخگویانی که هیچ فرزند (دیگر) نمی خواهند برحسب تعداد فرزندان کنون، به تفکیک ویژگی های زمینه ای

ویژگی های زمینه ای	تعداد فرزندان کنونی				
	ندارد (%)	۱ (%)	۲ (%)	۳+ (%)	جمع (%)
جنس*	مرد ۴۸ (۱۱/۷)	۱۴۷ (۳۲/۷)	۱۶۵ (۷۰/۵)	۳۳ (۸۴/۶)	۳۹۳ (۳۴/۷)
	زن ۱۹ (۶/۳)	۱۵۵ (۳۴/۴)	۲۷۶ (۸۸/۲)	۵۹ (۹۳/۷)	۵۰۹ (۴۴/۹)
فاصله آخرین تولد (ازدواج یا حاملگی) تا زمان مصاحبه ^۱ *	۲-۱ سال ۳۱ (۸/۹)	۹۸ (۲۶/۱)	۱۰۶ (۷۶/۸)	۲۰ (۸۰/۰)	۲۵۵ (۲۸/۷)
	۳-۴ سال ۱۳ (۶/۰)	۶۷ (۳۳/۳)	۹۵ (۷۲/۵)	۲۰ (۷۶/۹)	۱۹۵ (۳۴/۰)
	۵-۶ سال ۸ (۱۰/۰)	۴۰ (۳۲/۸)	۱۰۱ (۸۲/۱)	۲۲ (۹۵/۷)	۱۷۱ (۴۹/۱)
	۷+ سال ۱۶ (۲۱/۹)	۹۷ (۴۸/۵)	۱۳۷ (۸۹/۵)	۲۹ (۱۰۰/۰)	۲۷۹ (۶۱/۳)
استفاده کنونی از روش پیشگیری از بارداری*	روش های مدرن طولانی اثر ^۲ ۴ (۲۸/۶)	۵۳ (۵۱/۰)	۱۶۲ (۹۳/۱)	۵۳ (۹۳/۰)	۲۷۲ (۷۷/۹)
	روش های مدرن کوتاه اثر ^۳ ۳۹ (۹/۶)	۱۴۶ (۳۶/۹)	۱۳۵ (۸۰/۴)	۱۱ (۷۸/۶)	۳۳۱ (۳۳/۶)
	روش های سنتی ^۴ ۱۰ (۵/۹)	۶۵ (۲۹/۷)	۸۵ (۷۰/۸)	۸ (۱۰۰/۰)	۱۶۸ (۳۲/۶)
	هیچ روشی ۱۴ (۱۰/۹)	۳۸ (۲۱/۰)	۵۸ (۶۷/۴)	۲۰ (۸۰/۰)	۱۳۰ (۳۰/۹)
سطح تحصیلات زن در خانوار پاسخگو (سال های تحصیل)*	دبیرستان و کمتر (۰-۱۱) ۱ (۲/۴)	۲۰ (۲۹/۰)	۹۵ (۷۵/۴)	۴۸ (۸۸/۹)	۱۶۴ (۵۶/۴)
	دیپلم (۱۲) ۲۲ (۱۰/۴)	۱۳۳ (۳۳/۲)	۲۲۵ (۸۲/۷)	۳۱ (۱۰۰/۰)	۴۱۱ (۴۴/۹)
	بالتر از دیپلم (+۱۳) ۴۴ (۹/۵)	۱۴۹ (۳۴/۷)	۱۲۱ (۸۰/۷)	۱۳ (۷۶/۵)	۳۲۷ (۳۰/۸)
سطح هزینه ماهانه خانوار (۱۰۰۰ تومان)*	پایین (کمتر از ۷۰۰) ۱۲ (۴/۸)	۸۷ (۲۷/۴)	۱۴۲ (۸۰/۲)	۲۶ (۹۲/۹)	۲۷۶ (۳۴/۵)
	متوسط (۷۰۱-۱۰۰۰) ۲۶ (۹/۸)	۱۰۵ (۳۱/۳)	۱۵۲ (۷۶/۰)	۴۴ (۸۸/۰)	۳۲۷ (۳۸/۴)
	بالا (بیشتر از ۱۰۰۰) ۲۹ (۱۴/۴)	۱۱۰ (۴۴/۷)	۱۴۶ (۸۶/۴)	۲۱ (۸۴/۰)	۳۰۶ (۴۷/۷)
منطقه سکونت*	مناطق بالا ۱۳ (۶/۴)	۹۳ (۳۸/۶)	۱۰۶ (۸۷/۶)	۱۱ (۷۸/۶)	۲۲۳ (۳۸/۶)
	مناطق متوسط ۵۱ (۱۶/۹)	۱۲۳ (۴۱/۰)	۱۴۶ (۹۱/۳)	۲۹ (۹۰/۶)	۳۴۹ (۴۴/۰)
	مناطق پایین ۴ (۱/۹)	۸۶ (۲۳/۹)	۱۸۸ (۷۱/۳)	۵۲ (۹۱/۲)	۳۳۰ (۳۶/۸)
جمع	۶۸ (۹/۵)	۳۰۲ (۳۳/۵)	۴۴۰ (۸۰/۷)	۹۲ (۸۹/۳)	۹۰۲ (۳۹/۸)

توجه: ۱ برای پاسخگویانی که تا به حال هیچ حاملگی (خودش یا همسرش) نداشته است، طول زمان ازدواج تا زمان مصاحبه محاسبه شده، و برای پاسخگویان که خودشان و یا همسرشان در زمان مصاحبه باردار بودند، طول زمان بین بارداری و زمان مصاحبه لحاظ شد. ۲ شامل عقیم سازی، آبوبودی، و نورپلنت می شود. ۳ شامل تزریقی، قرص، و کاندوم می شود. ۴ شامل عمدتاً روش عزل و اندکی دوره مطمئن می شود. * سطح معنی داری آماری ۵/۰ و پایین تر برای آزمون خی دو. تمامی ارقام در این جدول مبتنی بر داده های وزن داده شده است.

نسبت پاسخگویان بدون فرزند در بین دارندگان درآمد بالا که قصد فرزندآوری ندارند تقریباً سه برابر نسبت مشابه در بین دارندگان درآمد پایین است (۱۴٪ در مقابل ۵٪). همچنین، در میان تک فرزندی ها، ۴۵٪ دارندگان درآمد بالا خواهان توقف فرزندآوری و انتخاب تک فرزندی هستند، در حالی که ۲۷٪ دارندگان درآمد پایین خواهان تک فرزندی هستند. اما، در بین پاسخگویان دارای سه فرزند و یا بیشتر، عدم تمایل به داشتن هیچ فرزند (دیگر) با سطح درآمد رابطه معکوس دارد. به طوری که نسبت افرادی که هیچ فرزند (دیگر) نمی خواهند در بین دارندگان درآمد پایین و متوسط (به ترتیب ۹۳ و ۸۸٪) کمی بیشتر از درصد مشابه در بین افراد در گروه درآمدی بالا (۸۴٪) هستند.

نتایج بر حسب منطقه سکونت نشان می دهد که در مجموع عدم تمایل به داشتن فرزند (دیگر) در بین پاسخگویان ساکن مناطق بالایی و میانی تهران کمی بیشتر از آنهایی است که در مناطق پایین شهر تهران زندگی می کنند. وقتی نتایج به تفکیک تعداد فرزندان بررسی می شود، این تفاوت کمی بیشتر می شود. برای مثال، از میان ساکنین مناطق بالا و پایین که هیچ فرزندی ندارند به ترتیب ۱۷ و ۶٪ نمی خواهند که هیچ فرزندی داشته باشند، در حالی که این نسبت در بین ساکنین مناطق پایین ۲٪ است. همچنین، نسبت پاسخگویان دارای یک فرزند که هیچ فرزند دیگری نمی خواهند در میان ساکنین مناطق بالا ۳۸٪ بیشتر از نسبت مشابه در بین ساکنین مناطق پایین است (یعنی ۳۹٪ در مقابل ۲۴٪). نسبت پاسخگویان دارای دو فرزند که تمایلی برای داشتن فرزند سوم ندارند در بین صاحبان درآمد بالا ۱۹٪ بیشتر از نسبت مشابه در بین دارندگان درآمد پایین است (۸۸٪ در مقابل ۷۱٪).

همان طور که ملاحظه شد، ۴۰٪ پاسخگویان قصد ندارند که در آینده هیچ فرزند (دیگر) داشته باشند. برای دستیابی به منطق و دلایل این قصد، از این گروه از پاسخگویان (۹۰۲ نفر) خواسته شد تا دو مورد از مهم ترین دلایل نخواستن فرزند (دیگر) در آینده را اظهار کنند. جدول شماره ۵ توزیع درصد دلایل را بر حسب پاسخ ها و پاسخگویان نشان می دهد.

جدول شماره ۵- توزیع فراوانی دلایل نخواستن فرزند در آینده در پاسخگویانی که هیچ فرزند دیگری نمی خواهند

تعداد (درصد) پاسخگویان	تعداد (درصد) دلایل	دلایل نخواستن فرزند (دیگر) در آینده
۴۱۴ (۴۵/۹)	۴۱۴ (۲۷/۱)	از پس خرج بچه دیگر بر نمی آیم
۳۷۹ (۴۲/۰)	۳۷۹ (۲۴/۹)	تعداد فرزندان را که می خواستم در حال حاضر دارم
۲۲۱ (۲۴/۶)	۲۲۱ (۱۴/۵)	درباره اینکه چه آینده ای فرزندانم خواهند داشت نگرانم
۱۰۰ (۱۱/۱)	۱۰۰ (۶/۶)	نمی توانم از زندگیم مثل قبل لذت ببرم
۸۸ (۹/۸)	۸۸ (۵/۸)	همسرم بچه (دیگری) نمی خواهد
۷۴ (۸/۳)	۷۴ (۴/۹)	وضع سلامتی خودم (همسرم) اجازه نمی دهد
۷۴ (۸/۲)	۷۴ (۴/۸)	با برنامه های کاری و شغلیم تداخل خواهد داشت
۶۷ (۷/۴)	۶۷ (۴/۴)	خیلی از اوقات فراغتم را از دست خواهم داد
۵۰ (۵/۶)	۵۰ (۳/۳)	سن من (همسرم) برای داشتن فرزند گذشته است
۳۷ (۴/۱)	۳۷ (۲/۴)	رابطه ام با همسرم به آن خوبی که می خواستم پیش نمی رود
۱۹ (۲/۱)	۱۹ (۱/۳)	تربیت بچه ها سخت شده، اعصاب بچه بزرگ کردن را ندارم
۹۰۲ (۱۶۹)	۱۵۲۳ (۱۰۰)	جمع

توجه: تمامی ارقام در این جدول مبتنی بر داده های وزن داده شده است. از آنجایی که هر پاسخگو می توانست تا دو دلیل را ذکر کند، درصد کل پاسخ ها در ستون "پاسخگویان" بیش از ۱۰۰ درصد می شود.

در میان دلایل اظهار شده برای عدم تمایل به فرزند آوری، «عدم توانایی برای تأمین هزینه های فرزند دیگر» (۲۷٪)، «داشتن تعداد مورد نظر فرزندان» (۲۵٪)، و «نگرانی نسبت به آینده فرزندان» (۱۵٪) به ترتیب به عنوان مهم ترین دلایل عدم تمایل به داشتن فرزند (دیگر) ذکر شده است. نسبت ها بر حسب پاسخگویان نشان می دهد که حدود نیمی از پاسخگویانی که فرزند (دیگر) نمی خواهند، به ترتیب وجود مشکلات اقتصادی (۴۶٪) و رسیدن به تعداد دلخواه فرزندان (۴۲٪) را دلیل اصلی نخواستن فرزند (دیگر) می دانند.

حدود یک ششم دلایل اظهار شده برای عدم تمایل به داشتن فرزند (۱۶٪) نیز مربوط به تداخل فرزندآوری با علایق، تفریحات، و برنامه های کاری و تحصیلی پاسخگو است. سایر دلایل در جدول شماره ۵ ملاحظه می شود.

جدول شماره ۶ توزیع فراوانی دلایل اظهار شده برای نخواستن فرزند (دیگر) را بر حسب ویژگی های پاسخگویان نشان می دهد. در مجموع، زنان، جوان ترها، دارندگان یک فرزند و بیشتر، افراد با تحصیلات و درآمد کمتر، غیرشاغلین و ساکنین مناطق پایین شهر تهران قدری بیش از سایر پاسخگویان «از پس خرج بچه دیگر بر نمی آیم» را به عنوان دلیل اصلی نخواستن فرزند (دیگر) اظهار کرده اند. در مقابل، کسانی که به خاطر «داشتن تعداد دلخواه فرزندان» فرزند دیگری نمی خواهند، بیشتر زنان، مسن ترها، دارندگان دو فرزند و یا بیشتر، دارندگان تحصیلات کمتر، غیرشاغلین، دارندگان درآمد بالاتر، و ساکنین مناطق بالایی و میانی شهر تهران هستند.

پاسخگویانی که به خاطر «نگرانی نسبت به آینده فرزندان» قصد داشتن فرزند (دیگر) را ندارند، بیشتر مردان، جوان ترها، بی فرزندان و دارندگان یک یا دو فرزند، واجدین تحصیلات و درآمد بالاتر، شاغلین و ساکنین مناطق بالایی و میانی شهر

جدول ۶- توزیع درصد دلایل نخواستن فرزند در آینده توسط پاسخگویانی که اظهار کردند هیچ فرزند دیگری نمی خواهند (n = 902)، به تفکیک ویژگی های زمینه ای پاسخگویان: تهران ۱۳۹۱

منطقه سکونت			هزینه ماهانه خانوار			وضعیت اشتغال		سالهای تحصیل			تعداد فرزندان				سن				جنس		دلایل نخواستن فرزند دیگر در آینده
بالا	میان	پایین	بالا	متوسط	پایین	غیر شاغل	شاغل	<۱۲	۱۲	+۱۳	۰	۱	۲	۳	-۱۵	-۲۵	-۳۰	-۳۵	مرد	زن	
۲۲/۵	۲۲/۷	۳۶/۵	۱۹/۰	۲۹/۵	۳۴/۳	۳۰/۰	۲۴/۸	۲۰/۲	۲۹/۷	۳۸/۹	۲۹/۳	۲۷/۹	۲۹/۵	۱۰/۴	۲۴/۸	۲۷/۳	۳۲/۰	۳۶/۱	۲۵/۵	۲۸/۴	از پس خرج بچه دیگر بر نمی آیم
۲۵/۱	۲۵/۹	۲۳/۴	۲۸/۴	۲۴/۶	۲۰/۸	۲۹/۲	۲۱/۳	۲۱/۸	۲۸/۳	۲۴/۴	۳۸/۷	۳۴/۲	۱۳/۲	۰/۰	۲۸/۷	۲۳/۹	۱۸/۲	۸/۳	۲۱/۸	۲۷/۲	تعداد فرزندان را که می خواستم در حال حاضر دارم
۱۹/۹	۱۲/۷	۱۲/۲	۱۶/۲	۱۵/۴	۱۱/۴	۱۳/۶	۱۵/۳	۱۷/۰	۱۴/۲	۹/۰	۶/۳	۱۵/۳	۱۵/۸	۱۳/۵	۱۸/۱	۱۲/۱	۱۰/۲	۳۰/۶	۱۵/۵	۱۳/۸	درباره اینکه چه آینده ای فرزندانم خواهند داشت نگرانم
۵/۰	۸/۷	۵/۳	۷/۷	۶/۹	۴/۹	۵/۹	۷/۲	۸/۷	۵/۵	۳/۸	۳/۶	۳/۵	۸/۷	۲۰/۲	۳/۶	۸/۵	۹/۷	۵/۶	۸/۲	۵/۴	نمی توانم از زندگیم مثل قبل لذت ببرم
۳/۴	۴/۸	۶/۶	۳/۸	۴/۸	۶/۴	۶/۰	۳/۹	۳/۰	۵/۹	۷/۱	۲/۷	۳/۹	۵/۲	۱۱/۵	۵/۳	۴/۷	۴/۴	۲/۸	۳/۶	۵/۸	وضع سلامتی خودم (همسرم) اجازه نمی دهد
۶/۸	۶/۲	۱/۴	۷/۳	۲/۹	۴/۲	۱/۳	۷/۸	۹/۸	۱/۴	۰/۵	۱/۸	۳/۵	۶/۷	۹/۱	۴/۵	۵/۳	۴/۴	۵/۶	۵/۰	۴/۷	با برنامه های کاری و شغلیم تداخل خواهد داشت
۱/۶	۷/۵	۷/۲	۴/۰	۷/۱	۶/۴	۴/۶	۶/۷	۴/۷	۶/۰	۸/۱	۹/۹	۳/۰	۷/۷	۱۰/۶	۴/۲	۶/۷	۷/۷	۲/۸	۸/۲	۴/۰	همسرم بچه (دیگری) نمی خواهد
۶/۷	۵/۵	۱/۱	۵/۰	۳/۸	۴/۴	۳/۶	۵/۰	۷/۴	۲/۴	۱/۲	۰/۹	۲/۶	۴/۹	۱۶/۸	۲/۶	۵/۶	۵/۵	۵/۶	۵/۰	۳/۹	خیلی از اوقات فرغتم را از دست خواهم داد
۴/۴	۳/۰	۲/۸	۵/۰	۲/۱	۲/۷	۲/۴	۴/۱	۳/۷	۲/۴	۴/۵	۵/۴	۳/۷	۲/۴	۲/۴	۵/۹	۱/۹	۰/۶	۰/۰	۴/۱	۲/۷	سن من (همسرم) برای داشتن فرزند گذشته است
۲/۷	۲/۶	۱/۹	۲/۴	۱/۷	۳/۳	۱/۱	۳/۸	۲/۸	۲/۲	۱/۷	۰/۵	۱/۰	۴/۳	۵/۳	۱/۳	۲/۵	۵/۲	۲/۸	۳/۲	۱/۸	رابطه ام با همسرم به آن خوبی که می خواستم پیش نمی رود
۱/۹	۰/۴	۱/۸	۱/۲	۱/۳	۱/۲	۲/۴	۰/۴	۰/۸	۱/۹	۰/۹	۰/۹	۱/۳	۱/۵	صفر	۱/۱	۱/۵	۱/۴	۰/۰	۰/۰	۲/۲	تربیت بچه ها سخت شده، من اعصاب بچه بزرگ کردن را ندارم
۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	جمع
۴۲۱	۶۰۵	۴۹۷	۵۴۱	۵۴۱	۴۴۱	۶۸۸	۸۳۶	۶۵۳	۶۱۶	۲۵۳	۱۳۳	۷۶۱	۵۰۴	۱۲۵	۶۲۵	۶۶۰	۲۱۷	۲۲	۶۶۰	۸۶۴	تعداد پاسخها (دلایل)

توجه: تمامی ارقام در این جدول مبتنی بر داده های وزن داده شده است.

تهران هستند. علاوه بر این، مردان، جوان ترها، بی فرزندها و تک فرزندها، دارندگان تحصیلات دانشگاهی و درآمد بالا، شاغلین و ساکنین مناطق بالا و میانی شهر تهران بیش از سایر پاسخگویان به خاطر تداخل فرزندآوری با برنامه‌های کاری و تحصیلی، لذت بردن از زندگی، و پرداختن به علایق شخصی و اوقات فراغت دیگر هیچ فرزند (دیگر) نمی‌خواهند.

در میان سایر دلایل نخواستن فرزند(دیگر)، «خوب نبودن رابطه با همسر» بیشتر از سوی مردان، زوجین جوان تر، بی فرزندها و تک فرزندها، تحصیل کرده‌ها، و شاغلین و ساکنین مناطق بالا و میانی اظهار شده است. همچنین «مخالفت همسر با داشتن فرزند(دیگر)» بیشتر از سوی مردان، گروه ۲۵-۳۴ ساله‌ها، بی فرزندها و تک فرزندها و دارندگان سه فرزند و بیشتر، دارندگان تحصیلات و درآمد پایین‌تر و ساکنین مناطق پایین شهر تهران به عنوان دلیل نخواستن فرزند(دیگر) گزارش شده است.

بحث

مطالعه نشان داد که ۴۴٪ پاسخگویان قصد دارند در آینده فرزند دیگری داشته باشند. تمایل برای داشتن فرزند دیگر در آینده با افزایش تعداد فرزندان زنده کاهش می‌یابد. به طوری که فقط ۸٪ دارندگان دو فرزند و ۶٪ دارندگان سه فرزند و بیشتر، قصد دارند در آینده فرزند دیگری داشته باشند. ۳۴٪ کسانی که یک فرزند دارند و ۸۱٪ دارندگان دو فرزند دیگر هیچ فرزندی نمی‌خواهند.

همچنین با افزایش سن زنان، از نسبت زنانی که فرزند دیگری می‌خواهند کاسته می‌شود. به طوری که ۹۳٪ زنان ۱۵-۱۹ ساله خواهان فرزند دیگری هستند، اما فقط ۱۰٪ زنان ۳۵ ساله قصد دارند در آینده فرزند دیگری داشته باشند. این یافته تاییدکننده پژوهش Hayford و آقاجانیان (۱۰) مبنی بر تأثیر معکوس متغیر سن بر داشتن فرزند است.

مطالعه نشان داد عدم تمایل به فرزندآوری با افزایش تحصیلات زن افزایش می‌یابد. سایر تحقیقات نیز تایید کننده این الگو می‌باشند (۱۵-۱۸). در راستای مطالعات محسنی و همکاران (۱۷)، این مطالعه نشان داد که با افزایش درآمد تمایل به داشتن فرزند کاهش می‌یابد. به طوری که، ۴۸٪ پاسخگویان دارای درآمد بالا هیچ فرزند دیگری در آینده نمی‌خواهند. همچنین، در میان تک فرزندها، ۴۵٪ دارندگان درآمد بالا خواهان توقف فرزندآوری و انتخاب تک فرزندی هستند.

در میان دلایل اظهار شده برای عدم تمایل به فرزند، «عدم توانایی برای تأمین هزینه‌های فرزند دیگر»، «داشتن تعداد مورد نظر فرزندان» و «نگرانی نسبت به آینده فرزندان» به ترتیب به عنوان مهم‌ترین دلایل ذکر شده است. این نتیجه با مطالعه طاووسی و همکاران (۱۲) مبنی بر عدم تمایل شهروندان تهرانی به فرزندآوری به دلیل نگرانی در مورد تأمین آینده فرزندان، نگرانی در مورد افزایش مشکلات اقتصادی و کافی بودن فرزندان فعلی همخوانی دارد. در همین راستا، حسینی و همکاران (۱۳) نیز در مطالعه خود، مدیریت آینده فرزندان و مشکلات پرورش فرزند را از عوامل مؤثر بر کاهش تمایل به فرزندآوری می‌دانند. همچنین موسوی و قافله‌باشی (۱۱) عوامل اقتصادی را بیش از سایر عوامل تأثیرگذار می‌دانند. Mynarska (۱۹) نیز نشان داد که منابع اقتصادی و ارزیابی اقتصادی از فرزندان نقش مهمی را در فرزندآوری ایفا می‌کند. با این حال، عرفانی و شجاعی (۶) نشان دادند افرادی که فرزندآوری را موجب بدتر شدن وضعیت زندگی خود می‌دانند، با وجود دسترسی به منابع اقتصادی و حمایتی لازم برای فرزندآوری تصمیم‌شان برای داشتن فرزند دیگر تغییر نمی‌کند. چرا که «تداخل فرزندآوری با علایق، تفریحات، و برنامه‌های کاری و تحصیلی» از دیگر دلایل عدم تمایل به فرزندآوری است. در همین زمینه حسینی و همکاران (۱۳) به تأثیر مدیریت زندگی، رفاه و آسایش خود و فرزند و فشارهای روانی بر کاهش تمایل به فرزندآوری اشاره کرده‌اند.

«مناسب نبودن سلامت جسمی و روانی» برای فرزندآوری، «مخالفت همسر» با داشتن فرزند دیگر و «رابطه زناشویی نامناسب» از دیگر دلایل عدم تمایل به فرزندآوری است که در تحقیقات پیشین به آنها اشاره نشده است.

نتیجه‌گیری

مطالعه نشان داد که بعد از مشکلات اقتصادی، نگرانی از آینده فرزندان و تداخل فرزندآوری با علایق، تفریحات، و برنامه‌های کاری و تحصیلی فرد دو دلیل مهم فرهنگی و اجتماعی برای نخواستن فرزند است، که در تحقیقات پیشین کمتر به آنها

اشاره شده است. بر اساس این یافته مهم، حتی بر خورداری اقتصادی خانواده نمی تواند به تنهایی مشوقی برای داشتن فرزند باشد. یافته ها نشان داد که توجه به نیازها و علایق فردی و نگرانی نسبت به آینده، بخصوص در بین افراد دارای تحصیلات و در آمد بالا، مهم ترین مانع فرهنگی و اجتماعی برای خواستن فرزند می باشد.

تشکر و قدردانی

این مقاله برگرفته از طرح پژوهشی «پیمایش قصد باروری شهر تهران» است که با حمایت مالی موسسه مطالعات و مدیریت جامع و تخصصی جمعیت کشور و دانشگاه Nipissing کانادا در تابستان ۱۳۹۱ در شهر تهران اجرا شد. همچنین دارای کد اخلاق 12-06-11 Nipissing University Research Ethics Board File number از دانشگاه Nipissing کانادا می باشد.

تعارض در منافع

نویسندگان اظهار می دارند هیچ گونه تعارض منافی در مورد این مقاله وجود ندارد.

REFERENCES

1. Population Reference Bureau (PRB). 2018. 2018 World Population Data Sheet. Population Reference Bureau: Washington D.C. https://www.prb.org/wp-content/uploads/2018/08/2018_WPDS.pdf (accessed September 8, 2018).
2. Erfani, A and McQuillan K. 2008. "Rapid fertility decline in Iran: Analysis of intermediate variables," *Journal of Biosocial Science*, 40(3): 459-478.
3. Erfani, A. 2013. "Fertility in Tehran City and Iran: rates, trends and differentials," *Population Studies* 1(1): 87-107 (full text in Persian)
4. United Nations Population Division. 2018. World Population Prospects: 2017 Revision. United Nation: New York. <https://www.compassion.com/multimedia/world-population-prospects.pdf> (Accessed September 8, 2018).
5. Lee R, Mason A. 2014. "Is low fertility really a problem? Population aging, dependency, and consumption," *Science* 346 (6206): 229-234.
6. Erfani A, Shojaei J. Proximate determinants of fertility intentions in Tehran, Iran. *Journal of Population Association of Iran* 2016; 10(20): 188-211. (full text in Persian)
7. Schoen R, Astone NM, Kim YJ, Nathanson CA, Fields JM. Do fertility intentions affect fertility behavior? *Journal of Marriage and the Family* 1999: 61(3), 790- 799.
8. Schoen R, Kim YJ, Nathanson C A, Fields J, Astone NM. Why do Americans want children? *Population and Development Review* 1997; 23: 333-358.
9. Quesnel-Vallée A, Morgan PS. Missing the target? Correspondence of fertility intentions and behavior in the United States. *Population Research and Policy Review* 2003; 22: 497-525.
10. Hayford SR, Agadjanian V. From desires to behavior: moderating factors in a fertility transition. *Demographic Research* 2012; 26: 511-542.
11. Mosavi SF, Ghafelebashi MS. Attitudes to childbearing among families in the city of Ghazvin, Iran. *Journal of Women and Family Studies* 2013; 1(2):111-134. (full text in Persian)
12. Tavousi M, Esmaeili-Motlagh M, Eslami M, Haeri-Mehrzi A, Hashmi A, Montazeri A. Attitudes to childbearing among residents of Tehran: reasons for not wanting children. *Payesh* 2016; 15(6):663-668. (full text in Persian)
13. Hosseini H, Pakseresht S, Rezaei M, Mehrganfar M. Content analysis of childbearing behavior among Arabs in the city of Ahvaz. *Journal of Population Association of Iran* 2014; 9(17): 188-211. 139-166. (full text in Persian)
14. Erfani A. Tehran Survey of Fertility Intentions, 2013: Final report. National Population Studies and Comprehensive Management Institute: Ministry of Science, Research, and Technology, Tehran, Iran, 2013. (full text in Persian) http://psri.ac.ir/fa/?page_id=584&language=fa-2 (No online access to the report).
15. Kalantari S, Rabbani R, Aktaei R. Socioeconomic determinants of fertility in the city of Esfahan. *Journal of Social Sciences of Yazd Azad University* 2006; (44): 107-150. (full text in Persian)

16. Shiri T, Bidarian S. Socioeconomic determinants of fertility among female teachers 15-49 in the District 22 of the city of Tehran. *Journal of Social Science Research* 2009; 3(1): 93-107. (full text in Persian)
17. Mohseni R, Nghibsadat SR, NamdarBirgani A. Analysis of female fertility. *Journal of Social Sciences* 2010; 34: 123-137. (full text in Persian)
18. Ghodrati H, Ahmadi A, Mokhatari M, Afrasiabi H. Social capital and fertility among women living in the city of Sabzevar. *Journal of Geographic Studies of Dried Regions* 2011; 1(4): 79-94. (full text in Persian)
19. Mynarska, M. Individual family and fertility choices in Eastern Europe- Poland. Max Plank Institute for Demographic Research, Rostock, Germany 2009. Available from: https://www.demogr.mpg.de/files/research2/1192_8_en_Individual%20Family%20and%20Fertility%20Choices%20in%20Eastern%20Europe%20-%20Poland.pdf (accessed on April 3, 2018).